

Híd a Kwai folyón). A reálisból az irreálisba lépés varázslata egy-egy váratlanul előbukkanó vagy szándékosan előkeresett emlék, érzés, érzéklet hatására következnek be, azaz a „csillagóra” idején. „Lehet, megtorpant a csillagóra, az idő tenyere ökölbe zárul. . .” – olvashatjuk erről az állapotról, melynek segítségével Monoszlóy novelláinak szereplői ki-
léphetnek vélt vagy valós börtönükből. Mindemögött persze a történelem van. „Előbb a nemzeti szocializmus, azután a sztálini diktatúra Le Sage sánta ördögeként leemelte az egyéni életek háztetejét, ledöntötte a közfalakat, s az egész életet egyetlen hatalmas sárga házzá degradálta, a kideríthetetlenséget valóságos börtönné változtatta. A *Csillagóra* c. könyv szereplői a kívül-belül eszményében és esztétikájában bizakodva e rettenetes intézményből különféle módon igyekeznek kitörni” – írja Monoszlóy.

A kötet novelláit objektív, azaz tematikai-formai (belső-külső) motívumok alapján csoportosítani (tipizálni) lehetséges, bár szerkesztője folyamatos, egységes tömbként alakította könyvvé a rendelkezésére álló prózai anyagot. Viszont teljesen szubjektív meghatározottságú, hogy egy olvasó, a recenzió írója például, a hatvannyolc közül melyik novellát helyezi a könyv képzeletbeli csúcsára. E sorok írója a *Caligula-bár* vagy a *Híd a Kwai folyón* című novellát helyezné ezen értékbeli-esztétikai csúcspontra, bár motívumait megmagyarázni lehetetlen, s nem is biztos, hogy szükséges. Magyarázkodni persze lehet, beszélni a kifejezés teljességéről, esztétikai tökélyéről, a potenciális mű befejezési lehetőségeiről, olvasói önmagunkból való olvasásról, csak nem biztos, hogy ugyanaz a gondolatmenet mások esetében is ugyanahhoz az eredményhez vezet.

Monoszlóy Dezső *Csillagóra* című kötete néhány (említtet) másikkal együtt, olyan novelláskötet, mely a modern magyar prózairodalom sajátosságos tükré (mintája), s amely a mai (modern beállítottságú) befogadóhoz is közel álló, értékes, élvezetes olvasmány a novellák értékelési lehetőségeitől, olvasati többszínűségétől függetlenül, vagy épp azért.

BENCE Erika

S Z Í N H Á Z

SZÍNHÁZI NAPLÓ

Egy versmondóra – Krekity Olga estjéről akarok írni, melyet még március elején tartott az Újvidéki Színházban, sajnos, alig néhány fős közönség előtt. Sajnos, mert Krekity Olga, aki civilben a *7 Nap* újságírója, sokkal népesebb hallgatóságot érdemelt volna. Krekity Olga ugyanis kiváló versmondó – fellépései, díjai, Szatmárnémetiben, Marcaliban, Berettyóújfalun, Győrben, Ajkán, Balassagyarmaton, Nagykanizsán s ki tudja, még hol, amelyekről sokszor megkésve értesülünk, bizonyítják ezt –, immár neve, híre van a műfajban. S hogy joggal van, ezt Újvidéken is bizonyította. Nagyvonalúan, magabiztosan nem vett róla tudomást, hogy a színház kistermében levő asztalok körül talán harmincan sem ülnek, úgy lépett a színpadra, mintha sok-sok kíváncsi, érdeklődő előtt állna. Vagy mintha önmagának, négy fal között egyedül mondaná Arany János, Utasi Mária, Radnóti Miklós, Nemes Nagy Ágnes, Miroslav Krleža, Anna Ahmatova szövegeit, sorait. Magának, mert a versmondó mindig magányos. A versmondás ugyanis olyan, mint a hangos olvasás – elsősorban saját élvezetünkre tesszük. Több, igazibb művészetélvezet, mint a néma olvasás. Ha kimondjuk a költő szavait, akkor érezzük igazán a szavak súlyát, testét,

alakját, ízét. Az irodalmat, a költészetet, melynek építőelemei a szavak, mint a várnak, a háznak a kövek, a gépnek a csavarok, a kenyérnek a liszt és víz. Ahogy a felépült ház az építésznek, a működő gép a tervezőmérnöknek, a puha, ropogós kenyér a péknek, ugyanúgy a versmondás a versmondónak szerez, kell, hogy elsősorban örömet szerezzen. Verset mondani nem lehet kényszerből, kiosztott feladatként, immel-ámmal, csak odaadón, teljes emberként, kedvvel, vállalva. Így teszi Krekity Olga, s ezért van sikere, versmondása ezért élmény.

Nem szeretnék vitát indukálni, főleg nem ebben a jegyzetben, melyben dicsérni akarok, dicsérni kell. Ezért semmiképpen sincs szándékomban szembeállítani színészeinket és a versmondókat, de meg kell jegyezni, nem értem, nem értem, színészeink miért idegenkednek, félnek a versmondástól. Mintha menekülnének tőle. Talán Jónás Gabriella és Kovács Frigyes a kivétel. Igaz, ők ketten a legjobbak a műfajban. A többieknek mintha nem lenne türelme, fegyelme felépíteni egy-egy vers előadását. A kidolgozottság, az okos értelmezés hiányzik versmondásukból. A verset ugyanis érteni, elemezni kell, szétszedni alkotóelemeire, köveire, csavarjaira, majd ezeket hanggal, hangszínnel, beszédtempóval, hangsúlyozással ismét összerakni. Úgy, hogy a hallgató értse, érezze a verset, mint egy domborművön, kirajzolódjanak előtte a vers különböző mélységű rétegeiben levő értelmi-érzelmi vonulatai. A vers struktúráját kell hanggal „felrajzolni”, s érzékeltetni azokat az egyedi sajátosságokat, amelyek valamely szöveget verssé, költészetté avatnak. A verset előbb érteni kell, azután alkotóelemeire szedni, majd hanggal újra összerakni, visszaszerkeszteni eredeti állapotába, s közben hozzáadni magunkból is valamit. Verset előadni munka. Fárasztó, kitaró munka. Alkotómunka. Nem elég megütni egy alaphangot, s azon végigsuttogni, végigfuvalázni, végigharsogni a költő szavait, mint színészeink teszik. A verset nem kívülről, a verset belülről kell megmutatni. A versből. Ezért cudarul nehéz verset mondani. A versmondás, mint a kritika, értelmező-elemző művészet. Csak az írhat kritikát, aki szereti az irodalmat, csak az lehet versmondó, aki szereti a költészetet, aki számára a vers és a próza – az irodalom – oxigén.

Krekity Olga számára az irodalom, a vers, a novella, a mese, a regény ózon, életközeg.

Jó érzéssel jut eszembe, hogy Krekity Olga is tanszéki diák volt, így folytatója annak a sornak, amelyben, találomra, Kollár Mária, Horváth Valéria, Csákány Erzsébet – remek vajdasági költészeti összeállításukra ma is emlékszünk –, Krnács Erika – János vitéze méltán aratott sikert – nevét kell említeni, s melynek a még tanszékes Vass Évában folytatását is ismerni véljük. Ahogy Krekity Olga önzetlen lelkesedésének is van (lesz?) folytatója a még középiskolás Korhecz Imolában, aki – mártózzék meg a mély vízben elv alapján – néhány percig Krekity Olga műsorában is szóhoz jut. Jelezve talán azt is, honnan indultak, Horváth Emma Életjel-csoportjából, mint erre felé annyian, akik szeretik a verset és a versmondást.

Szalmazsák és szekrény – Nyilván alapos, körültekintő elemzést igényelne, miért éppen Sterija fősvény témájú vígjátéka lett divatos manapság. A nincstelenség, a pénz utáni görcsös hajszja, a szegénységtől való félelem, a pénzzel való szervezett állami visszaélés lehet-e a magyarázata a *Kir Janja* műsorba iktatásának? Tény azonban, hogy szinte egy időben került közönség elé Belgrádban és Újvidéken is. A két előadás érdekes összehasonlítási lehetőségeket kínál. Most csak egyet említek.

A fősvénykomédiák jelkép értékű kelléke a ládika, amelyben őrzik, rejtegetik a kincsek számító pénzt, aranyakat, a boldogság vélt eszközeit. L'ubosav Majera, az újvidéki szerb előadás rendezője szalmazsákkal, Egon Savin a Sterija-vígjáték belgrádi rendező pedig egy hatalmas kétajtós szekrényrel helyettesíti a hagyományos ládikát. A szalma-

zsák a takarékoság ősi jelképe, kivált itt, a mi tájunkon. Felhasználása telitalálat. Akárcsak a fővárosi előadásban a szekrény, amelynek ajtaja fiókszerűen nyitható, afféle banktrezor is lehet, a modern kor, a nagyváros szalmazsákja.

Mindkét ötlet kiváló, illik a történetbe, s kellően uralkodik a színpadon, ahogy mondani szoktuk, funkcionális. A szalmazsák is, a hatalmas szekrény is nemcsak rejtkehely, hanem búvóhely is a pénzt óvó, rejtő fősvény számára. Elbújhat benne, s kedvére számolgathatja, becézgetheti rejtett kincsét, aranyait, bankóit. Mindkettő játszik. Él. Ők a történet igazi főszereplői. Felhasználásuk értelmét az előadások koncepciója is igazolja.

Az újvidékiek fősvénytörténete – bár nem nélkülözi a komikus elemeket – inkább tragédia, mint vígjáték. A kisémmizett ember története. S ehhez a meséhez jobban illik a szegényes szalmazsák, mint a fénylő-ragyogó hatalmas szekrény. A belgrádiak előadása arról szól, hogyan csapja be a hatalom – a vígjátékban a hatalmat a jegyző képviseli – a pénzté trezorbán őrző embert. Ugyancsak ismerős történet. Pedig amikor az előadás készült, a hatalom kitalálta bankárjainkról még senki sem hitte volna, hogy olajra lépnek a polgárok takarékpénzével.

Lám, a színház megelőzte a valóságot. Szeizmográfként jelezte, mi történhet. Talán nem árt jobban odafigyelni a színházra, főleg ezekben a bizonytalan napokban.

GEROLD László